

ŁUKASZ MALINOWSKI

MAŁY
PRZEWODNIK
PO HISTORII
POLSKI

14. SCHYŁEK POTĘGI

Przyznaję rację mojemu bratu. Nasze sukcesy na polach bitwy były spektakularne! Niestety wojenne zwycięstwa tylko przystłoniły wewnętrzne problemy, z jakimi zmagą się Rzeczpospolita. Ten smutny obowiązek podzielenia się z wami historią naszych błędów i porażek przypadł Ani.

Przyczyny kryzysu

Przede wszystkim państwo cierpiało na brak silnej władzy. **Sejmy** wciąż były zrywane, a szlachta blokowała wszelkie próby zmian ustrojowych, jakie podejmowali królowie. Kraj został dotkliwie zniszczony podczas wojen, zwłaszcza podczas potopu szwedzkiego, a jego odbudowa szła

powoli. Szlachta stała się jeszcze bardziej kłótniwa i zbyt ufna w swoją siłę. Mimo iż sąsiednie kraje się reformowały, Polacy uważali, że lepiej wszystko zostawić „po staremu”, skoro w przeszłości przynosiło to efekty. Brakowało współodpowiedzialności za państwo. Potężni **magnaci**, posiadający ogromne ziemie, własne dwory i armię niekiedy liczniejszą niż wojska króla, dbali tylko o własne interesy. Zawiodła też **wolna elekcja**, którą inne państwa wykorzystywały, aby obsadzić na naszym tronie korzystnego dla siebie władcę. Niejednokrotnie się zdarzało, że przedstawiciele obcych państw po prostu kupowali głosy szlachty, aby zyskać poparcie dla swojego kandydata.

Marcello Bacciarelli, Portret króla Stanisława Augusta Poniatowskiego w stroju koronacyjnym. Fot. Wikimedia Commons

Sasowie na polskim tronie

W 1697 roku nowym królem Polski został wybrany książę Saksonii **August II Mocny** z dynastii Wettinów. Rozpoczęło się panowanie Sasów w naszej

Konrad Szlegl, Pułaski w Barze. Fot. Wikimedia Commons, licencja public domain

ojczyźnie, które trwało aż do 1763 roku, ponieważ następcą Augusta II (panował w latach 1697-1733) został jego syn **August III** (panował w latach 1733-1763). Do dziś zachowało się przysłowie z tego okresu: „za króla Sasa jedz, pij i popuszczaj pasa”. Odnosi się ono do dużej beztroski i rozrzutności zarówno dworu królewskiego, jak i szlachty.

Wpływy sąsiadów

Jednak i w tym okresie można zaobserwować coś pozytywnego. Przede wszystkim było mniej wojen. Jeszcze na początku XVIII wieku za sprawą naszego saksońskiego władcy zostaliśmy wciągnięci (w sojuszu z Rosją i Danią) w konflikt ze Szwecją, ale później nastąpiło kilkadziesiąt lat długo wyczekiwanego pokoju, co pozwoliło wzmocnić gospodarkę państwa. Zreformowano też polskie szkolnictwo, za sprawą działalności **Stanisława Konarskiego**. Niestety w ciągu tych kilkadziesiąt lat Polska przestała być potęgą, a stała się rozległym, ale słabo bronionym i źle zarządzanym pań-

stwem, które było łatwym celem dla europejskich mocarstw. Rosja, Austria i Prusy zawarły nawet **traktat trzech czarnych orłów** (nazywany tak, ponieważ państwa te miały czarne orły w godle), w którym obiecały utrzymywać chaos w Rzeczypospolitej i uniemożliwić jej przeprowadzenie reform.

Król z nadania carycy Rosji

Największy wpływ na nasz kraj uzyskała Rosja. To właśnie jej caryca **Katarzyna II**, wpłynęła na kolejną wolną elekcję w Polsce i pomogła objąć władzę **Stanisławowi Augustowi Poniatowskiemu** (panował w latach 1764-1795). Nowy, dobrze wykształcony i otwarty na świat król dążył do zmian, ale po raz kolejny na drodze stanął mu opór szlachty, a także wojska rosyjskie, które wkroczyły do Polski i pilnowały starego porządku.

Konfederacja barska

W 1768 roku doszło do niepozornego wydarzenia, które jednak znacząco wpłynęło na naszą historię. Grupka szlachty zawiązała w miejscowości Bar **konfederację** i podniosła bunt. Konfederatów trudno jednoznacznie ocenić. Z jednej strony występowali za obroną szlacheckich przywilejów, które niszczyły nasz kraj, ale z drugiej przeciwstawiali się interwencjom obcych mocarstw i dążyli do odzyskania kontroli nad własnym państwem.

Konfederacja barska – zbrojny związek polskiej szlachty utworzony na Podolu w miejscowości Bar. Jego celem była obrona niepodległości Polski i wiary katolickiej, sprzeciwiano się ustawom dającym innowiercom równe prawa. Ustawy te były narzucone przez Rosję. Walki w ramach konfederacji historycy uznają za pierwsze polskie powstanie. W walkach wzięło udział 100 tysięcy osób, stoczono 500 potyczek.

Magnateria polska – najbardziej wpływowa i najbogatsza część szlachty z własnym dworem, ogromnymi dobrami, wojskiem oraz urzędami. Przykłady rodów magnackich to rody Zamoyskich, Koniecpolskich, Ossolińskich, Wiśniowieckich, Lubomirskich, Radziwiłłów, Czartoryskich. W XVII i XVIII wieku magnateria uzyskała w Polsce wpływ na życie polityczne.

Pierwszy rozbiór Polski. Alegoria przedstawiająca Rosję, Niemcy i Austrię dzielących mapę Polski i obok postać związaną uosabiającą Polskę. Fot. Wikimedia Commons, licencja public domain

Pierwszy rozbiór Polski

Walki z wojskiem rosyjskim trwały cztery lata i ostatecznie przekonały Rosję, że sama nie jest w stanie podporządkować sobie Polski. Caryca zwróciła się więc do władców innych państw. W 1772 roku **Austria, Prusy i Rosja** podpisały traktat, na mocy którego utraciliśmy część naszych ziem. Rosja zajęła tereny nad górnym Dnieprem (dzisiejsza Białoruś), Prusy zyskały Prusy Książęce i Warmię, natomiast Austria opanowała południe naszego kraju, z takimi miastami jak Lwów, Tarnów czy Przemyśl. Polska, niemająca możliwości obrony przeciwko zjednoczonym mocarstwom, musiała zgodzić się na straty terytorialne. Dokonał się **pierwszy rozbiór Polski**.

CZY WIESZ, ŻE...

- August II Mocny to elekcyjny król Polski w latach 1697-1706 i 1709-1733. Dał początek dynastii saskiej na polskim tronie. Jego przydomek wskazywał, że król był niesamowicie silny. Ponoć łątał podkopy gołymi rękami.
- Obiady czwartkowe organizowane były przez króla Stanisława Augusta Poniatowskiego na wzór paryskich salonów literackich. Organizowano je regularnie co tydzień. Spotykali się wówczas poeci, malarze i intelektualiści. Najbardziej znanym obecnie uczestnikiem obiadów był Ignacy Krasicki. Obiady te miały wpływ na ówczesne prądy literackie i artystyczne.

DAWNIEJ TO BYŁO

SENAT
RZECZYPOSPOLITEJ
POLSKIEJ

Stowarzyszenie
„Wspólnota Polska”

CENTRUM DOSKONALENIA
NAUCZYCIELI
EDUKACYJNEGO, WARSZAWA POLSKA

MUZEUM
POCZĄTKÓW
PAŃSTWA
POLSKIEGO
W GNIEZNE